

'MENSENRECHTEN ZIJN GEEN LUXEPROBLEEM'

Mensenrechten gaan niet alleen over de situatie in landen als Turkije of China, maar ook over de manier waarop wij met elkaar omgaan, aldus Adriana van Dooijeweert, voorzitter van het College voor de Rechten van de Mens. "Gelijke behandeling is de motor van de mensenrechten. Je kunt op papier nog zoveel rechten hebben, maar op het moment dat je zo'n recht claimt en je wordt anders behandeld omdat je vrouw bent, of gekleurd, of homo, dan heb je er in feite niets aan."

DOOR MIEK SMILDE FOTO'S CHANTAL ARIËNS

Vlak voor dit interview, eind juli, wordt bekend dat in Turkije ruim 2700 rechters zijn ontslagen na de mislukte coup poging tegen het regime van president Erdogan. Herinvoering van de doodstraf wordt niet uitgesloten. Adriana van Dooijeweert, voorzitter van het College voor de Rechten van de Mens, las het nieuws met ontzetting. “We hebben het beginsel van interstatelijk vertrouwen, maar ik vraag me wel af of dat vertrouwen er nog wel kan zijn. De academische elite in Turkije wordt monddood gemaakt, de pers was al monddood gemaakt, er worden 15.000 onderwijzers ontslagen, honderden rechters verliezen hun baan, de noodtoestand wordt uitgeroepen en Erdogan schort het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) op. Ik heb de secretaris-generaal van het Europese netwerk van nationale mensenrechtinstituten, ENNHRI, een mail gestuurd met de vraag of we iets kunnen doen met een gezamenlijke verklaring. Persoonlijk vraag ik mij af of de deal met Turkije inzake de vluchtelingen crisis onder deze omstandigheden nog wel te handhaven is.”

KLEINKUNSTENARES

Ze oogt energiek, de voorzitter van het College voor de Rechten van de Mens. Ze praat in een tempo dat doet denken aan Matthijs van Nieuwkerk. “Ik had eigenlijk kleinkunstenaars willen worden”, geeft ze toe. “Ik wilde acteren. Zingen. Ik wilde de tweede Jasperina de Jong worden.” Haar vader, zelf jurist bij het ministerie van Sociale Zaken, vond dat geen goed idee. “Haal nu eerst maar je kandidaats rechten”, zei hij. “In een bus naar Drachten, dat is niets voor jou. Als jij iets doet, wil je excelleren. Er is maar één Jasperina de Jong.” Van Dooijeweert ging studeren in Leiden, ontmoette haar latere man, kreeg op haar 22ste haar eerste kind en ontdekte het publiekrecht als middel om de samenleving vorm te geven. De spanning tussen overheid en burger, dat evenwicht tussen macht en mensen greep haar aan. Die belangstelling voor recht en rechtvaardigheid had ze niet van een vreemde. Haar vader was een van de ontwerpers van de wet op de arbeidsuitbuiting waarmee koppelbazen aangepakt konden worden. Haar moeder, jurist bij het ministerie van Binnen-

landse Zaken, verzette zich tot twee keer toe tegen haar eigen ontslag van rechtswege, eerst omdat ze trouwde en daarna omdat ze zwanger werd. “Mijn moeder beriep zich tegenover de minister op nieuwe wetgeving die de discriminatie van getrouwde en zwangere vrouwen moest tegengaan. Hij vond dat verschrikkelijk, want moeders dienden in zijn ogen niet te werken, laat staan fulltime. De minister was zo boos dat hij haar altijd jufvrouw Roth is blijven noemen en nooit mevrouw Van Dooijeweert.”

RUIME TAAKOPVATTING

Het College voor de Rechten van de Mens is de rechtsopvolger van de Commissie Gelijke Behandeling. Nog steeds oordeelt het College over zaken als discriminatie op de arbeidsmarkt of het achterstellen van minderheden. Daarnaast doet het zelfstandig onderzoek naar de mensenrechten in Nederland. Die taakopvatting vat het College ruim op. Onlangs publiceerde het College bijvoorbeeld een onderzoek naar de verzorging van ouderen in verpleeghuizen. Centraal in dat onderzoek stond de vraag wat de grenzen zijn van een menswaardig bestaan en op welke manier verzorgenden de rechten van deze ouderen kunnen waarborgen. Van Dooijeweert geeft een voorbeeld uit het onderzoek. Een oude dame vertelt hoe de ouderdom haar rechten heeft ontnomen: ze kan niet meer kiezen

hoe laat ze eet, wat ze eet, met wie en waar. Ze kan niet beslissen wanneer ze de deur uit gaat of hoe laat ze mag douchen. Op het moment dat ze zelfs haar eigen dekbedovertrek niet meer mag gebruiken, omdat het eenvoudige linnengoed van de instelling makkelijker te reinigen is, heeft ze het gevoel haar menswaardigheid te verliezen. Ze is geen persoon meer, maar een nummer. “Dat gevoel geen mens meer te zijn, daarover gaat het over bij mensenrechten”, zegt Van

Dooijeweert. “Veel mensen denken bij mensenrechten meteen aan marteling of zo, maar de kern is dat iedereen met gelijke rechten wordt geboren. Het recht van de een – bijvoorbeeld de vrijheid van meningsuiting – kan haaks staan op het recht van de ander – bijvoorbeeld het recht op geloofsovertuiging. Maar er is een grens en die dient ieder-

“MENSENRECHTEN GAAN OOK OVER VEREENZAMING VAN OUDEREN IN EEN VERPLEEGHUIS”

een, ook de overheid, te respecteren. En dan gaat het net zo goed over vereenzaming in een verpleeghuis als over censuur in China.”

BED-BAD-BROOD

Ze noemt een tweede voorbeeld waarover het College zich druk maakt: de bed-bad-broodregeling van het kabinet voor de opvang van vluchtelingen. “Mag je mensen op straat laten doodgaan, omdat ze niet meewerken aan hun terugkeer naar hun land van herkomst?” vraagt de voorzitter retorisch. “Veel lokale bestuurders vinden van niet.”

Eind 2015 deden zowel de Centrale Raad van Beroep als de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State uitspraak over de bed-bad-broodregeling, vertelt Van Dooijeweert. Beide rechtscolleges bepaalden dat gemeenten opvang mogen weigeren aan uitgeprocedeerde vreemdelingen die niet meewerken aan terugkeer. Veel Nederlandse burgemeesters voelen zich echter geroepen vluchtelingen ruimhartiger op te vangen dan de hoogste rechters hebben toegestaan. Tijdens een debat in de Nacht van de Rechtsstaat riep Annemarie Penn-te Strake, burgemeester van Maastricht, dat ze het haar taak als

“ONS COLLEGE VOND DE UITSPRAKEN OVER DE BED-BAD-BROOD-REGELING TELEURSTELLEND”

burgermoeder achtte om alle mensen op te vangen, ongeacht hun status op dat moment. De burgemeester van Weert hielp een Syrisch gezin ‘met onbestemde bestemming’ te vertrekken. “Ik laat mijn hart spreken”, zei hij desgevraagd.

Het hart wordt boven het recht gesteld. Is dat wel wenselijk? Wat betekent het recht nog als de juridische interpretatie ervan totaal verkeerd uitpakt in de realiteit?

“Dat is een relevante vraag op dit moment. Wij vonden als College de uitspraken van de Centrale Raad en de Raad

van State teleurstellend. Het vreemdelingenrecht, maar ook bijvoorbeeld de Wet Bijzondere Opnemingen in Psychiatrische Ziekenhuizen (BOPZ) pakt in de praktijk soms slecht uit. Juist daarom vinden wij het zo belangrijk om meer aandacht voor mensenrechten in het algemeen te vragen.

“Mensenrechten gaan niet alleen over de situatie in landen als Turkije of China, maar ook over de manier waarop wij met elkaar omgaan. Gelijke behandeling is de motor van de mensenrechten. Je kunt op papier nog zoveel rechten hebben, maar op het moment dat je zo’n recht claimt en je wordt anders behandeld omdat je

WIE IS ADRIANA VAN DOOIJEWERT?

Adriana van Dooijeweert (1953) studeerde rechten in Leiden, ging werken bij een juridische uitgeverij, stapte over naar de Raad van State en werd in 1987 rechter, eerst bij de Raad voor Beroep en later bij de sector bestuursrecht van de rechtbank. Ze was onder andere voorzitter van de vreemdelingenkamer van de Rechtbank Den Bosch en voorzitter van de zogeheten Rechten-eenhedenkamer Vreemdelingenzaken van de Rechtbank Den Haag. Later werd ze voorzitter van de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken die de regering en het parlement gevraagd en ongevraagd adviseert. Daarna ging ze weer fulltime als rechter werken – “terug naar de inhoud” – volgde de opleiding tot straf-

rechter en werd onder andere rechter-commissaris. Ze solliciteerde bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (ze stond op de voordracht) en als Nationale Ombudsman (wat uitlekte), werd het in beide gevallen niet, maar werd aansluitend benaderd om te solliciteren als voorzitter van het College voor de Rechten van de Mens. In 2015 volgde ze in die hoedanigheid Laurien Koster op. Ze is daarnaast nog steeds rechter-plaatsvervanger en onder andere werkzaam als vreemdelingenrechter in Middelburg en als BOPZ-rechter in Den Haag.

Van Dooijeweert is getrouwd met een radioloog, heeft een dochter en een zoon en vier kleinkinderen.

vrouw bent, of gekleurd, of homo, dan heb je er in feite niets aan. Wij zijn als College heel uitdrukkelijk niet alleen met juridische interpretaties van regelgeving bezig, maar ook met de uitwerking daarvan in de praktijk.”

VLUCHTELINGEN

Het College besteedt momenteel veel aandacht aan de vluchtelingencrisis. Van Dooijeweert is samen met haar Griekse collega voorzitter van een werkgroep van ENNHRI die zich bezighoudt met asiel en migratie. De werkgroep onderzoekt onder meer de verschillen in crisisopvang van vluchtelingen en de opvang tijdens de asielprocedures in de verschillende landen van de Europese Unie. “We willen op die manier van elkaar leren en kijken hoe het wel of juist niet moet.”

Wat levert dat op?

“In landen waar asielzoekers sneller mogen werken, ook als ze nog geen uitsluitel hebben over hun status, gaat het beter met de integratie. Het levert niet meer problemen op als ze toch moeten worden uitgezet. Sterker nog, als mensen niet jarenlang werkloos in een opvang hebben gezeten, maar werkervaring hebben opgedaan en een taal hebben geleerd, zijn ze makkelijker te motiveren om terug te gaan naar het land van herkomst. In Portugal bestaat een goed systeem van lokale autoriteiten die bepalen hoeveel mensen ze kunnen huisvesten en aan werk kunnen helpen. Vreemdelingen krijgen een coach, gaan met een de taal leren en gaan aan het werk. Ik begrijp van mijn Portugese collega's dat dat hartstikke goed loopt. Wij hebben nu gezegd dat vreemdelingen ook in Nederland sneller aan het werk moeten kunnen, sneller de taal moeten leren en niet zelf hun inburgeringscursus moeten betalen. Er is sprake van een crisis en dat vraagt om andere maatregelen. Met deze aantallen kunnen we niet blijven zeggen: wacht maar een jaar of je mag blijven en ga daarna pas de taal leren.

“Wij onderzoeken wat het betekent om een inclusieve maatschappij te zijn. Dat is een ingewikkelde boodschap die in het politieke klimaat in Europa op dit moment moeilijk te verkopen is. Dat baart mij zorgen. Aan de andere kant blijkt keer op keer dat mensen die heel hard roepen dat alle grenzen dicht moeten ook heel hard roepen

dat hun eigen bureaus niet teruggestuurd mogen worden naar Afghanistan of Irak, omdat ze zo goed meedoen en hun kinderen op school zitten. Als politieke boodschap is inclusiviteit moeilijk te verkopen, maar in de praktijk van alledag gebeurt vaak iets anders.”

Kan het recht als sturingsmechanisme tegemoetkomen aan deze paradox: vreemdelingen weren, maar het buur-gezin uit Syrië behouden?

“Op dit moment bereikt het recht onvoldoende. In ieder geval als het over de vluchtelingencrisis gaat. Europa moet nu eindelijk eens serieus praten over een verdeling

van vreemdelingen naar draagkracht. We moeten de asielprocedures op Europees niveau harmoniseren. Maar als ik wist hoe we dit probleem moesten oplossen, had ik de Nobelprijs al gewonnen. Het is het grootste probleem dat Europa beheerst.”

BREXIT

Groot-Brittannië stapt uit de Europese Unie. Een van de opvallende argumenten in de Brexit-campagne was de afkeer van Europese regelgeving in het algemeen en het EVRM in het bijzonder. Hoe verklaart u die aversie tegen het mensenrechtenverdrag?

(advertentie)

INSTITUUT VOOR JURIDISCHE OPLEIDINGEN

Congres ‘Procederen in de 21e eeuw’

Over de implementatie van KEI

NBC Congrescentrum Nieuwegein
Dinsdag 8 november 2016
12.30 – 18.15 uur
€ 295,- voor 4 PO-punten

Het congres ‘Procederen in de 21e eeuw’ ziet op de opzet, inhoud en implementatie van het programma KEI. Congresdeelnemers zullen zijn gefocust op de vraag ‘Wat betekent het voor mij?’, ‘Waar loop ik tegen aan?’ en ‘Hoe moet ik dat oplossen?’

Regeringscommissaris mr. A. Hammerstein zal informatie geven over KEI vanuit het gezichtspunt van de wetgever.

Advocaat mevrouw mr. K. Teuben spreekt vanuit het perspectief van de advocaat.

Rechter mr. S.M.A.M. Venhuizen kijkt vanuit het perspectief van de rechter.

Sprekers evalueren kritisch wat de positieve en negatieve praktische gevolgen kunnen zijn van de nieuwe procedures. Natuurlijk kunt u uitvoerig in discussie met de sprekers van het congres. Dagvoorzitter is mr. T. Huydecoper, voormalig advocaat-generaal bij de Hoge Raad.

Aanmelden op onze website www.ivjo.nl of per email info@ivjo.nl

“BLIJF JEZELF
VERBAZEN!”

Marieke van der Lande,
Advocaat Corporate M&A, Hogan Lovells

“Ik ga graag de uitdaging aan. Al lijkt iets een onbegonnen zaak, ik zet door tot het einde. In mijn werk als advocaat, maar ook tijdens het rennen van een marathon. Ik wil grenzen verleggen en mezelf en anderen verbazen. Dit prikkelt mij om tot het uiterste te gaan. Dat doe ik ook bij Hogan Lovells, een internationaal advocatenkantoor met een wereldwijd netwerk, voortreffelijke opleidingsmogelijkheden, een collegiale sfeer en uitdagende zaken. Voor mij dé plek om het maximale uit mezelf te halen!”

Ben jij ook uiterst gedreven en wil je samen tot het uiterste gaan?
Kies dan voor Hogan Lovells, aan de Keizersgracht in hartje Amsterdam.

www.werkenbijhoganlovells.nl

UITERST
GEDREVEN

Hogan Lovells International LLP, advocaten, notarissen en belastingadviseurs

“Ten eerste realiseren veel Britten zich niet dat ze met een Brexit nog niet klaar zijn met het EVRM, want Groot-Brittannië zit nog gewoon in de Raad van Europa. Ze zijn dus nog niet van Straatsburg af. Maar waarom ze dat willen? Ik weet dat er veel kwaad bloed is gezet door twee uitspraken van het Europese Hof over het stemrecht van gedeteneerden. In het Verenigd Koninkrijk verliest iemand zijn stemrecht als hij wordt vastgezet, ook in voorlopige hechtenis. Het Hof heeft bepaald dat dat niet mag, of althans niet zonder dat er uitzonderingen mogelijk zijn. In het Verenigd Koninkrijk hebben veel mensen het gevoel dat ze een heel oude natie zijn, die veel heeft betekend voor de ontwikkeling van het Anglosaksische rechtsstelsel. De Magna Carta – een van de oudste geschreven handvesten over vrijheid en recht – is van Britse origine. De Britten willen zich niet door een internationale rechter de les laten lezen.”

**“ELKE AGENT,
RECHTER, OFFICIER
MOET WETEN HOE
MENSENRECHTEN
IN DE PRAKTIJK
WERKEN”**

Weet u ook hoe Nederlanders erover denken?

“Wij hebben nog niet zo lang geleden een onderzoek laten doen naar de kennis van Nederlanders over mensenrechten. Daaruit bleek dat een niet onaanzienlijk percentage vindt dat mensenrechten belangrijk zijn, maar dat die niet gelden voor vluchtelingen. De groep tussen 17 en 35 jaar kan niet spontaan een of meer mensenrechten opnoemen. Als je met hen doorpraat, blijkt dat ze het wel interessant vinden en er graag meer over zouden willen weten. Daarom hameren wij als College erop dat mensenrechten al in het basisonderwijs een vaste plek moeten krijgen. Niet één of twee keer per jaar een praatje van iemand van Amnesty International of Vluchtelingenwerk, maar structurele aandacht voor mensenrechten. Als er een aanslag is geweest, ervaren veel docenten handelingsverlegenheid om in een gemengde klas te praten over wat er is gebeurd. Een discussie kan kwetsend worden voor een of meer groepen en dat vinden docenten lastig. Er is behoefte aan meer scholing op dit punt, opdat het van jongs af aan normaal wordt te weten wat mensen bindt in plaats van wat hen onderscheidt.”

De burgerrechtenbeweging in de Verenigde Staten met Martin Luther King als sprekende voorbeeld heeft veel aandacht gevraagd voor inclusiviteit. Er kwam wetgeving om segregatie in het onderwijs tegen te gaan en discriminatie

te bestrijden. Op dit moment lijkt de tegenstelling tussen blank en zwart in Amerika echter groter dan ooit. De discussie over Zwarte Piet in Nederland heeft mensen ook niet echt nader tot elkaar gebracht. Heeft meer aandacht voor mensenrechten wel zin?

“Nadat de politie de rapper Typhoon dit voorjaar in Zwolle had aangehouden, omdat hij als zwarte man in een dure auto reed, lekten er mails uit waarin politieagenten schreven dat zoiets heel gewoon was. Inmiddels is duidelijk

geworden dat etnische profilering inderdaad ‘gewoon’ gevonden wordt en dat politiemensen er zelfs in lijken te worden getraind. Soms wordt over mensenrechten gesproken alsof het een luxeprobleem is, maar dat is het niet. Elke politieagent, elke rechter, elke officier van justitie moet weten hoe mensenrechten in de praktijk werken.”

STOK ACHTER DE DEUR

En dan blijkt dat er een Marokkaans-Nederlandse politieagent corrupt is geweest en staat Twitter bol van de discriminerende opmerkingen. Dat is de praktijk.

“Ja, dat is zo. *Crimmigration* – het denken over vreemdelingen en allochtonen in termen van ‘deugt niet’ – wordt steeds normaler door wat er op sociale media wordt gezegd. Jongeren zeggen dat ze het gewend zijn, al die discriminatie, en dat we dat niet meer kunnen veranderen. Ik zou dat toch graag anders willen zien.”

Welke rol kan het recht daarbij spelen?

“Toen ik studeerde in de jaren zeventig kenden we niemand die openlijk homoseksueel was. Inmiddels hebben we het homohuwelijk. Dat is in veertig jaar bereikt, mede dankzij het recht. Het recht is een stok achter de deur, maar het is ook reactief. Meer juridiseren heeft volgens mij geen zin. Ik geloof dat het helpt om meer feitelijke bevoegdheden lokaal te organiseren, op plekken waar mensen zien wat er gebeurt. De acceptatie van asielzoekers is gebaat bij zichtbaarheid en betrokkenheid van burgers. Dat is inclusiviteit.” ■